

(воїн) є активним началом, що змінює світ (коли вносить до нього програму розвитку), і певним чином руйнує стару систему (звідси – ВОІН). З позицій мовної особистості жінки чоловік розуміється як контейнер ознак «сильний, витривалий, надійний, передбачуваний, фемінізований тощо», аранжованих відповідно до культурних стереотипів певної історичної епохи, що можна пояснити проявом базових інтерпретаційних операторів, детермінованих жіночим началом буття.

Перспектива дослідження вбачається в аналізі трансформації чоловічого образу від давньогерманських часів до сьогодення та аналізі вербальних засобів його репрезентації.

Література:

1. Бессонова О. Л. Оцінний тезаурус англійської мови: Когнітивно-гендерні аспекти / О. Л. Бессонова. – Донецьк : ДонНУ, 2002 – 362 с.
2. Введение в гендерные исследования // Под ред. И. В. Костиковой – М. : Изд-во Московского гос. ун-та, 2000 – 224 с.
3. Гардашук Т. В. Этология в системе наук / Т. В. Гардашук. – К. : Наукова думка, 1991. – 128 с.
4. Гергель О. В. Образные парадигмы сравнений, характеризующих мужчину и женщину (на материале англоязычной женской прозы) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04. «Германские языки» / О. В. Гергель. – Уфа, 2014. – 21 с.
5. Карасик В. В. Лингвокультурный концепт как единица исследования / В. В. Карасик, Г. Г. Слышкин / Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронеж : ВГУ, 2001. – С. 75–80.
6. Колесник О. С. Міфологічний простір кризь призми мови та культури / О. С. Колесник. – Чернігів : РВВ ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2011. – 312 с.
7. Потапенко С. І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу) / С. І. Потапенко. – К. : КНЛУ, 2004. – 360 с.
8. Devall B. Deep Ecology / B. Devall, G. Sessions. – Layton: Gibbs M. Smith, 1985. – P. 70.
9. Jamieson D. Ethics and the Environment: An Introduction / D. Jamieson. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 2008. – 221 p.
10. Kellert S. R. The Value of Life: Biological Diversity and Human Society / S. R. Kellert. – Washington : Island Press, 1996. – 262 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Abercrombie J. The Blade Itself [електронний ресурс] – режим доступу : [http://www.amazon.com/The-Blade-Itself-First-Law/dp/159102594X#reader_159102594X].
2. Alliot C. A Rural Affair [електронний ресурс] – режим доступу : [http://www.amazon.co.uk/OkATHRINE].
3. Alliot C. One Day In May [електронний ресурс] – режим доступу : [http://www.amazon.co.uk/OkATHRINE].
4. Bushnell C. The Carrie Diaries [електронний ресурс] – режим доступу : [http://www.harpercollins.com/books/9780061728914].
5. Moorcock M. The Elric Saga Part I [електронний ресурс] – режим доступу : [http://royallib.com/book/Moorcock_Michael/Elric_at_the_End_of_Time.html].
6. Moorcock M. Elric: The Stealer of Souls [електронний ресурс] – режим доступу : [http://royallib.com/read/Moorcock_Michael/The_Bane_of_the_Black_Sword.html#0].
7. Shepard S. Flawless [електронний ресурс] – режим доступу : [http://www.ipad-ebooks-online.com/189/OEBPS/title.html].
8. Stockett K. The Help [електронний ресурс] – режим доступу : [http://us.penguin.com].
9. Von Ziegesar C. Gossip Girl [електронний ресурс] – режим доступу : [http://www.gossipgirlonline.ru/books/Cecily_Von_Ziegesar-Gossip_Girl_07-Nobody_Does_It_.pdf].

УДК 811.133.1

О. М. Мартинюк,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ВЕРБАЛЬНА ТА НЕВЕРБАЛЬНА МАНІФЕСТАЦІЯ ЕМОЦІЙ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЯСМІНА КАДРА «ЧИМ ДЕНЬ ЗАВДЯЧУЄ НОЧІ» YASMINA KHADRA «CE QUE LE JOUR DOIT À LA NUIT»)

У статті досліджуються особливості вираження емоційності у художньому дискурсі. Проаналізовано основні вербальні та невербальні засоби передачі емоційного стану людини.

Ключові слова: емоція, емоційний стан, вербальні та невербальні засоби комунікації.

В статье исследуются особенности выражения эмоциональности в художественном дискурсе. Проанализированы основные вербальные и невербальные средства передачи эмоционального состояния человека.

Ключевые слова: эмоция, эмоциональное состояние, вербальные и невербальные средства коммуникации.

The article deals with the peculiarities of expression of emotion in the French discourse. The basic verbal and non-verbal means of transmitting emotional state of the person were analyzed. It was investigated that lexical and syntactic means are used to express the emotional state in the language. Non-verbal actions describing emotions are facial expressions, gestures, intonation, etc. Emotions can be also denoted by exclamations that perform communicative and emotional functions in the sentence. It was found that in the novel the non-verbal means of expressing emotions prevail over verbal ones.

Keywords: emotion, emotional state, verbal and non-verbal means of communication.

Постановка проблеми. Емоційний стан людини неодноразово був об'єктом дослідження лінгвістів (А. Вежицька, М. Гросс, К. Ізард, Д. Ліманн, І. Мельчук, Ч. Стівенсон, В. Шаховський та ін.) [2; 4; 5]. Емоції є невід'ємною складовою психології людини, вони виявляються певною мірою в усіх сферах її діяльності, в усіх сферах її духовного життя. Не дивлячись на велику кількість наукових робіт про вираження емоційного світу людини, проблематика мовної реалізації емоцій та почуттів потребує ще детальшого вивчення. Зокрема мовне вираження «світу емоцій» на матеріалі роману Ясмінна Кадра «Ce que le jour doit à la nuit» («Чим день завдячує ночі»; інша версія перекладу «Це як день посеред ночі») ще не було предметом спеціального вивчення, що і зумовлює **актуальність** цієї наукової розвідки.

Метою дослідження є виявлення засобів, за допомогою яких мовець виражає своє ставлення до тих чи інших людей, явищ, фактів, передає свої почуття, емоції.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) дослідити мовні засоби вираження емотивності;

2) з'ясувати особливості невербальної маніфестації емоцій у французькому мовленні.

Об'єктом дослідження є висловлювання, що несуть в собі емоційне навантаження в сучасній французькій мові.

Матеріалом дослідження слугували висловлення, відібрані методом суцільної вибірки з роману Ясмiна Кадра «*Ce que le jour doit à la nuit*» («Чим день завдячує ночі»; «Це як день посеред ночі»).

Емотивність є однією з характерних ознак художнього дискурсу, що справляє значний вплив на читача, змушує його переживати разом з персонажами твору. Один із розповсюджених способів актуалізації емоцій полягає у їх вербалізації у мовленні за допомогою спеціальних мовних засобів і мовленнєвих механізмів. На думку В. Шаховського, спеціальними мовними засобами є емотивні слова та вирази (емотиви), які володіють емоційною значимістю на основі свого семного складу [3, с. 31]. Л. Балаганiна вважає, що мовне вираження емоцій оформляється емоційно-оціночною лексикою та експресивним синтаксисом [1]. Крім того, значну роль в емоційному забарвленні висловлення відіграє інтонація.

Стиль роману Ясмiна Кадра багатий на мовні засоби, які чітко передають почуття головних героїв, викликають різні емоції, образно змальовують дійсність. Письменник поєднує переживання молодого героя араба Йонаса (Younes/Jonas) про своє життя і долю своєї країни (Алжиру), в якій йде війна. Крім того, автор акцентує на проблемі протистоянь європейського суспільства з арабами. Їх інколи зневажають, принижують за приналежність до іншої національності та віри. Це глибоко травмує Йонаса, навіть кохана дівчина від нього відвертається, дізнаючись, що він араб. Вона йому відверто каже (з презирством), що вони належать до різних світів: – *Nous ne sommes pas du même monde, monsieur Younes. Et le bleu de tes yeux ne suffit pas. [...] – Je suis une Rucillio, as-tu oublié?... Tu m'imagines mariée à un Arabe?... Plutôt crever!* (p. 137). Сдине, що йому лишалось, це навчитися захищатися від жорстокого «світу людей».

Багатий словниковий запас, безліч епітетів, метафор роблять стиль Я. Кадра вишуканим та емоційним. Базовими компонентами роману є почуття дружби та кохання, сімейні цінності, почуття відповідальності, гордості за свою Батьківщину.

Емоції та почуття є органічно пов'язані, але за змістом і формою переживання вони не тотожні. Почуття – найглибший рівень переживань особою свого ставлення до себе, до подій тощо. Почуття можуть супроводжуватися проявами різних емоцій (так, при коханні як почутті людина переживає і радість: *Il était fou de joie* (p. 291), і сум: *[...] j'étais aussi malheureux qu'elle. Adieu, Lucette! Longtemps, j'avais cru que c'était ses yeux qui remplissaient mon âme d'une tendre quiétude* (p. 123-124), і гнів: *- Je te maudis, Younes. Je ne te le pardonnerai jamais, jamais...* (p. 297).

При розгляді емотивної лексики було виокремлено слова та мовні конструкції на позначення позитивних та негативних емоцій. Серед слів з негативною оціночною семантикою можна виділити такі: *peur, panique, terreur, colère, rage, fureur, chagrin, honte, agressivité* тощо: *Leur visage alors se flétrissait de chagrin et leur voix se lézardait* (Khadra, p. 39). У наступному прикладі зображено таку негативну емоцію як роздратування: – *Mais dit quelque chose, que diable! Parle.. Dis oui, dis non, mais ne reste pas comme ça... Qu'est-ce qu'il t'arrive? Tu as perdu la voix?... Ne me torture pas, dis quelque chose, bon sang! Le ton montait. Elle ne tenait plus en place. Ses prunelles prenaient feu* (p. 296). Коли Емілія, дівчина, яка кохає Йонаса, звертається до нього, але не чує відповідь на своє зізнання у коханні, вона стає роздратованою. Це відчувається у її словах, тоні, а також рухах. Крім того, щоб передати цю емоцію на письмі, використані також і графічні позначки: знаки оклику, запитання, три крапки.

Інколи люди можуть проявляти одночасно декілька емоцій (агресія та біль), що надає їхньому висловлюванню ще більшого емоційного напруження, наприклад: *Enragé par ses propres propos, aveuglé par le chagrin, il jeta Jelloul à terre et se mit à le rouer de coups. [...] La douleur d'André était trop forte [...]* (p. 318)

Для позначення внутрішнього стану людини можна використати такі іменники як: *angoisse, désespoir, crainte, ennui, mépris, mélancolie* тощо: *Il n'y avait pas de reproches dans les propos de mon oncle, sauf une immense déception* (p.28).

До слів з позитивною оціночною семантикою належать: *joie, plaisir, bonheur*, вирази: *être heureux, fou de joie: Germaine était heureuse. Elle ne pouvait lever les yeux sur moi sans gratifier le ciel d'une prière. J'étais conscient du bonheur que je leur prodiguais [...]* (p.98).

Серед прикметників, які письменник використовує для емоційності висловлення, можна виокремити такі: *heureux, joyeux, subjugué* (позитивний відтінок); *horrifié, pétrifié, terrifié, choqué, féroce, fou de rage, méchant, souffrant, embarrassé* (негативний відтінок)

Крім того, досліджуючи емотивну лексику, можна виокремити і дієслова, які найчастіше вживаються для передачі емоцій: *souffrir, pleurer, sangloter, sourire*, а також метафоричні вирази: *menacer des yeux, céder au désespoir, mordre la lèvre, trembler d'émotion, suffoquer de douleur* тощо.

Варто зазначити, що дослідження висловлень з емоційним забарвленням дозволило констатувати той факт, що у романі Я. Кадра переважає більше негативних емоцій: сум, біль, роздратування, розпач. Таким чином, письменник хоче передати весь той біль, який переживають герої твору, їхні переживання, скрутне становище, жахіття війни: *Il y avait trop, beaucoup trop de souffrance...* (p.143).

Невербальна комунікація – це вираз обличчя і пози тіла, які ми вважаємо мовою тіла. Мова тіла і голосове спілкування не завжди збігаються з усним мовленням. Можна позначати мовчки, або певним тоном, наприклад, протилежне тому, що сказали вголос: – *Bravo! nous lança-t-il. Il jeta à terre son bouquet, l'écrabouilla sous sa chaussure. – Je pensais offrir ces roses à l'amour de ma vie, et elles ne sont bonnes qu'à fleurir la tombe de mes rêves...* (p. 269).

Рухи тіла, є часто підсвідомими, не позначають намір спілкування. Вони дають важливу інформацію про взаємодію і контексти спілкування. Це є емоційні вираження та екстра-комунікативні жести. Ритмічні жести, які супроводжують думку, обрамлюють мову, або навіть замінюють мовну діяльність: *Quand il reconnut le corps de José, il porta la main à sa bouche pour étouffer un cri* (p. 316-317). У цьому прикладі за допомогою жеста рукою зображено страх персонажа, який стримується, щоб не закричати.

За допомогою міміки обличчя можна зобразити основні емоції (радість, страх, здивування, сум, гнів, відразу): *Simon ne se laissa pas intimider. Il tenait ses poings crispés sur la table, les narines dilatées de colère* (p. 261). Якщо емоція викликається подумки або вербально, вона супроводжується відповідним виразом обличчя: *Simon fronça les sourcils, choqué par les propos de Jean-Christophe* (p. 253).

Вираз обличчя у супроводі автоцентричних жестів може показати розумову діяльність: роздуми, неспокій (рука, яка підтримує підборіддя, насуплени брови), людина може торкатися волосся, поправляти окуляри тощо, все це для того, щоб заспокоїтися, звільнитися від напруження, керувати емоціями: *Elle hissa les mains à hauteur de ses tempes, entreprit de mettre de l'ordre dans ses idées, se concentra sur un point fixe, attendit de discipliner sa respiration [...]* (p. 258).

Ритмічні жести – це напівсвідомі рухи, спричинені словами (рухи головою, рукою, бровами тощо), наприклад: *Il haussa les sourcils quand il me vit m'arrêter brusquement. – Oui, mon garçon?* (p. 88). Вони можуть слугувати наміром до

спілкування, якщо вони супроводжують підсилення певних слів чи складів: *Mon oncle se frappa le front du plat de la main. – C'est vrai, où avais-je la tête? – Dans les nuages, assurément.* (р. 79). У цьому прикладі персонаж вдарає себе рукою по чолі, примовляючи слова, що свідчать про його забудькуватість (на зразок того «*Де була моя голова!*»). Крім того, міміка чи жести можуть супроводжуватися певним тоном висловлювання, що надає також відповідного відтінку спілкуванню: *Mon oncle était surpris par l'agressivité de mon ton* (р. 100). Інколи можна лише одним поглядом та відповідним тоном висловити свою ненависть до іншої людини: *Je compris, à la sécheresse de son ton et à l'incandescence de son regard, qu'elle m'en voulait à mort. Isabelle usait toujours de ce ton et de ce regard quand elle s'apprêtait à déployer ses inimitiés* (р.137).

Голос може не тільки викликати позитивні емоції, але й приголомшувати, лякати, викликаючи у слухача стан шоку: *C'était une voix féroce, faite de rage et de mépris [...], une voix souveraine, tyrannique, parfaitement consciente de son impunité [...]. Pendant plusieurs secondes, il demeura pétrifié [...]* (р. 73).

Крім того, емоції можуть не тільки бути безпосередньо названі, але й описані через фізичні відчуття або дії суб'єкта емоції: *Je sentis un frisson traverser le corps de la femme; la larme qui miroitait d'émotion sur le bord de ses cils roula d'une traînée sur sa joue* (р. 77). Сильні внутрішні емоції, які переживає людина, можуть спричинити різні рухи тіла, наприклад пальцями рук: *Mon coeur tressaute dans ma poitrine, et une main invisible presse ma gorge. L'émotion est telle que je sens mes doigts traverser le revêtement de l'accoudoir...* (р. 401). Крім того, сильний емоційний стан може спровокувати неконтрольовані жести, міміку та голос (крик): *Ses doigts vibraient. Ses paupières turgescences défiguraient son visage. Il poussa un râle de bête blessée, m'attira contre sa poitrine en sanglotant [...]* (р. 47).

Таким чином, емоції можна передати за допомогою слів, хоча сама лексика не є емотивною, вона містить лише певні поняття про емоції: *J'étais heureux de les voir de nouveau ensemble, et c'était comme si ce qui s'était passé n'avait pas eu lieu* (р. 335). У цьому прикладі повідомляється про емоційне ставлення до події.

Іншим вираженням емоційного стану мовними засобами є опис. Ми описуємо не емоцію, а її зовнішню експресію: міміка обличчя, губ, очей, інтонація, тембр голосу тощо: *Mon oncle resta bouche bée* (р. 74); *Une larme profita d'un moment d'inattention et parvint à se faufiler entre mes cils et à rouler sur ma joue. [...] Aucun muscle ne m'obéissait* (р. 353). За допомогою такого опису автор хоче передати відповідну атмосферу емоційних переживань.

Виразити емоції можна також за допомогою вигуків, які у реченні виконують комунікативну та емотивну функції: *– Ne me touche pas, lui fis-je. – Waouh! ... Tu n'es qu'un lâche, rien qu'un lâche* (р. 367). У цьому висловленні представлено безпосереднє вираження емоційного ставлення (презирство) до співрозмовника.

Варто зазначити, що невербальні засоби вираження емоцій переважають над вербальними. Найголовнішим невербальним засобом спілкування є міміка та жести: серцебиття людини, що може пришвидшуватися або сповільнюватися залежно від ситуації або її наслідків, активна жестикуляція під час розмови або почервоніння. До мімічних рухів також відносяться такі засоби вираження емоцій, як сльози, широко розкриті очі, посмішка або, навпаки, сумний вираз обличчя: *Ses yeux miroitèrent dans son visage livide; elle se ressaisit immédiatement, ravalant ses larmes... Je lui souris, d'un air idiot [...]* (р. 407).

На основі дослідження виявлено, що емоційність висловлювань досягається також синтаксичними засобами. Для вираження емоцій використовуються всі комунікативні типи висловлювань, незавершені конструкції, еліпсис, синтаксичні повтори, наприклад: *Pourquoi?... Pourquoi m'as-tu repoussée?* (р. 352).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізований матеріал роману Я. Кадра дає можливість зробити висновок, що автор частіше використовує описи для позначення емоційних станів. Він передає людські відносини і почуття надзвичайно реалістично, зображає різноманіття емоційних переживань людини.

Таким чином, отримані результати дослідження можуть віднайти використання для подальшої наукової розробки проблематики емотивних мовних засобів і механізмів їх впливу на людину, адже емоційний стан є дуже важливим у процесі комунікації.

Література:

1. Балаганина Л. Н. Метафорические концепты эмоциональных состояний / Л. Н. Балаганина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://frfg.utmn.ru/last/No13/text03.htm>.
2. Изард К. Эмоции человека / К. Изард. – М. : Изд-во МГУ, 1980. – 323 с.
3. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский. – М., 2007. – 192 с.
4. Gross M. Une grammaire locale de l'expression des sentiments / M. Gross // Langue française. – Paris : Larousse, 1995. – № 105. – P. 70–87.
5. Stevenson Ch. Facts and Values / Ch. Stevenson. – New Haven, 1963. – 153 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

6. Khadra Y. Ce que le jour doit à la nuit / Yasmina Khadra. – Paris : Éditions Julliard, 2008. – 441 p.

УДК 811.111-26

Г. О. Матковська,

Національний технічний університет України «КПІ», м. Київ

БАГАТОВИМІРНІСТЬ ТЕКСТУ ЯК ОБ'ЄКТА ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Стаття присвячена дослідженню тексту як об'єкта вивчення у рамках сучасних гуманітарних наук. Наукова розвідка має на меті визначити й охарактеризувати головні аспекти дослідження тексту й систематизувати його визначення у відповідності до них. У зв'язку зі своєю складною багатовимірною сутністю текст вивчається у межах багатьох наукових підходів, серед яких було визначено структурний, семантичний, комунікативний і семіотичний. У структурному вимірі текст розглядають як структуровану зв'язність, з точки зору семантики – це змістова єдність, яка утворюється у вигляді ієрархічної денотативної системи. Згідно з комунікативним напрямком текст представлений як засіб вербальної комунікації. Семіотична природа тексту зумовлює його знаковий статус, а також визначає його як носія культурної інформації. З урахуванням гетерогенності об'єкта дослідження було наведено приклади маргінальних визначень, які ґрунтуються на декількох аспектах вивчення.

Ключові слова: текст, структура тексту, семантична єдність, семіотика, комунікативний акт.